

240/1
KUTLU' nun son duruşmada (17 Kasım '85)
yaptığı konuşma

Sayın yargıçlar,

TKP Programının geçen celsede okunmasının tamamlanmasından sonra, bugün bu celsede program üzerine konuşulması ile birlikte delillerin incelenmesi safhasının en önemli bölümü tamamlanmış olacaktır. Değünmek gerekiyor ki TIP Programının dava dosyasında yer alması bir eksiklik tir.

Bu davada yargılanan madem ki düşüncelerimizdir, o hakle tüm diğer delillerin içinde program temel alınmak durumundadır. Hatırlanacağı gibi komünistlerin yargılanmasında ilk kez bir savcı, bu iddianamenin hazırlayıcısı olan bay savcı bu davada düşüncelerimizin aralandırılmak istendiğini açıkça ifade etmiş ve ben sorgumda bu açık sözlülüğü için kendisine teşekkür etmiştim. Zira bugüne dek komünistlerin yargılanmalarında bu gerçek gizlenmiş, cezalandırılanların düşünceler olmadığı, ülkemizde düşüncelerin özgür olduğu söylenegelmişti.

Ülkeye dönüşümüzün, açık komünist kimliğimizle ortaya çıkışımızın üzerinden henüz iki yıl geçmiş bulunuyor ki, devletin en yetkili ağızları Türkiye'nin bir numaralı sorununun düşünce özgürlüğü ve demokrasi olduğunu ilan ettiler.

Dava dosyasında üçbin sayfa tutarında delil adı altında belge bulunuyor ve henüz üçyüz sayfası okundu. Delil adı verilen bu belgeler düşünce ürünü olan yazılar, konuşmalar, broşürler, programlardır. Tümüne ışık tutacak olan temel belge ise diğerlerinin nesnel biçimde yorumlanmasını sağlayacak olan temel parti programlarıdır. Heyetinizin dava konusunda objektif bir kanaat elde edebilmesi için de esas olan programlardır, zira program nasıl düşündüğümüzü, niye öyle düşündüğümüzü ve ne yapmak istediğimizi kuşkuyla yer vermeyecek biçimde ortaya koyan belgelerdir. Aynı nedenle heyetinizin davamızın bundan sonraki seyri konusunda net bir kanaat sahibi olabilmesi için de bu celse bir dönüm noktası sayılabilir.

Yaklaşık bir buçuk yıl önce tamamlanmış olan sorgumda TKP programı ile ilgili görüşlere etraflıca yanıt vermiştim. Savcının proletarya diktatörlüğü ve sınıf gerçeğini kabaca çarpıtma, çağdıştı kaba antikomünizm dayalı görüşleri karşısında bugün farklı düşünüyorum olduğum hakle TKP programını savunudum. Bunları burada bir kez daha tekrar etmeyeceğim.

Evet bugün farklı düşünüyorum, ama bu fark bilimsel gerçekleri doğru ve tam kavramış olup olmadığım ile ilgili ve değişen çağımızın doğurmuş olduğu bir farktır. Bu düşünce farkı basit, sıradan değildir, önemli ve köklüdür. Ne var ki geçmişte taşıdığım tüm düşüncelerimden ve bu doğrultuda verdiğim mücadelelerden onur duyuyorum ve bu temelde bilimsel olmayan, antikomünist savlara karşı bu düşüncelerimi her zaman onurla savunurum.

Bu böyle olmakla birlikte dava dosyasına hem TBKP Programı, hem de TKP programına delil olarak birlikte konulmuş olması ortaya bir hukuki problem çıkarıyor. Hukuki bir problemden önce belki de bir mantık probleminden söz etmek daha doğru olacaktır. Bu davada hukuk problemlerinden önce mantık problemleri ile karşılaşmak hiç şaşırtıcı olmuyor. Hatırlanacak, iddianame bizi aynı anda iki partinin, üstelik de bu partilerden birisinin, TBKP'nin o tarihte henüz varolmadığı durumda yöneticisi olarak göstermekteydi.

Şimdi ortaya şöyle bir mantık problemi çıkmaktadır, soru şudur: Mümkün müdür ki benim düşüncelerim aynı anda iki programla da uyumlu olsun? Örneğin hem çok partili çoğulcu bir sosyalizm anlayışını, hem de tek partili sosyalizm modelini aynı anda savunabilir miyim, bu mümkün müdür, mantıklı, yani akla uygun mudur?

Demek oluyor ki bay savcının düşüncelerimizin madde dünyada yaratacağı sonuçlar -ki buna fiil deniyor ve bu yoksa suç oluşmuyor- ile ilgileniyor. Yalnızca ve pür olarak düşüncelerimiz ile ilgileniyor ve bay savcı bu düşünceleri zihne vurmak istiyor. Düşüncelerimizdeki değişimi incelemek zahmetine katlanmadığı gibi, tersine bundan kaçınıyor. Bununla da yetinmiyor, yani

Bu konuyu sessizlikle geçiştirmekle de kendini sınırlamıyor, sorgusunda iddianameden satırlar alarak apaçık ortaya koyduğum gibi bizim, barış, demokrasi, çağdaş düşünce gibi sözlerimize itibar edilmemesini söyleyerek heyetinize kaba antikomünizme dayalı bir kanaat empoze ediyor. Komünist kimliğimizin cezalandırılmamız için yeterli görülmesini talep ediyor. Bir hukuk davası, hele bizimki gibi ülkemiz ve dünya demokratik kamuoyunun sürekli ilgi odağı olmuş politik bir davada bu empozelere yanıtları kendi sözlerimizden çok kamuoyunda aramak gerekir. Kamuoyunun yanı sıra açtık. Ülkemiz, halkımız 21. yüzyıla girerken, üstelik tüm dünya daha fazla özgürlük ve demokrasi istemleri ile sarsılırken, insanlık kendi geleceğine kendisi sahip çıkmaya çalışırken hâlâ düşünce suçunun ayıbını taşımak istemiyor. Bu nedenle bay savcının düşüncelerimizin cezalandırılması için dayandığı çağdışı gerekçelere, yeniden yanıt vermek, empozelerine karşı çıkmak gerekmiyor. Bu konuda içimiz son derecede rahat. Ülkemizde bugün TBKP'nin şahsında komünist partisi hukuki ve dolayısı ile toplumsal meşruiyeti kazanmıştır.

TBKP Programı üzerine konuşurken hukuk ve yasa arasında bir çatışmanın olabileceğine dikkat çekerek, bu durumda ortaya çıkan hukuki problemin nasıl çözülebileceğine ilişkin Ord. Prog. Dönmezer ve Erman'ın görüşlerini aktarmıştım. Bir fiilin suç olabilmesi için yalnız yasaya aykırılığın yeterli olmayacağını hukuka aykırılığın da bulunması gerektiğine, bir yasa ile korunan bir menfaatin artık korunmaya gerek olmadığına hukuka uygunluktan söz edilemeyeceğine, toplumdaki hukuk anlayışının değişmesi ile, bir yasanın hukuk dışı ve hatta hukuka aykırı hale gelebileceğine dikkat çekmiştim. Dahası yukarıda sözünü ettiğim müelliflerin şu sözünü aktarmıştım: "Hatta siyasi veya içtimai hadiseler bile bir fiili hukuka aykırı olmaktan çıkarabilir." (Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Cilt II., beşinci bası, s. 33 - 34)

Herhalde bu probleme örnek gösterilmek istenirse davamız parlak bir örnek oluşturur. TCK'nın 141 ve 142. maddeleri apaçık hukuka aykırıdır. Hukuka uygunluk prensibinin geçerli olmadığı bir durumda eğer suçtan söz etmek mümkün değilse, o durumda bizim yargılanmamızın suç oluşturduğunu ileri sürmek herhalde bir abartıma sayılmamalıdır. Esasen uluslararası mahkemeler böylesi durumlar için işlevlidir.

Sonuç olarak, bugün TBKP artık fiilen yasaldır, eksik olan yasalar çerçevesinde yasal kuruluş adıdır.

Bu sonuç, yasal bir komünist parti için ülkeye dönüşümümüzün bir ürünüdür. Bu sonuç, 12 Eylül benzeri bir duruma dönülmedikçe geri döndürülemez bir sonuçtur. Ve bu sonuç, yalnız bugün bizim değil, geçmişte komünist partisinin yasalığı için kabul zor koşullarda tüm komünistlerin özverili mücadelelerinin sonucudur. Bu eski kuşak komünistlerinden birisi, TBKP Merkez Komitesi üyesi Mehmet Bozışık, 89 yaşında bizimle birlikte, zor koşullarda cezaevinde tutuklu olarak bir ömür harcadığı mücadelesini sürdürmektedir. Bu uğurda canını vermiş olanları da hatırlıyoruz, ki isimlerini burada sıralamak gerekmiyor. Ama Mehmet Bozışık'ın kardeşi Salih Bozışık'ı ve işkencerde öldürülmesinin 7. yılında andığımız Mustafa Hayrullahoğlu'nu saymadan geçemeyeceğim. Ve yine bugün vardığımız sonuç sol ve tüm demokrasi güçlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışmalarının bir sonucudur.

İşte bütün bu nedenlerle TKP programı üzerine iddianamenin mesnefsiz savlarına yanıt vermeyi artık gerekli görmüyorum.

Diğer yandan bugünkü düşüncelerimiz TBKP programına dayandığına göre TKP programı üzerine konuşmak ancak bu iki program arasındaki fark üzerine konuşmak olabilir. Bu fark üzerine konuşmayı davamız açısından gerekli görüyorum, iki nedenle gerekli görüyorum: Birincisi toplumumuzda gelişen demokrasi bilincinin ve bu temelde değişen hukuk anlayışının, tutukluluk halimizin iki yıldır sürdüğü düşünülürse mahkemeye yansımış olmadığını düşünmekte sanırım mazurum. Bu nedenle bu farkı mahkemeye huzurunda ortaya koymayı, bir kez daha ama farklı bir açı-

dan ortaya koymayı, davamızın konusu ile ilgili heyetinizde doğru kanaatin oluşması için aydınlatma çabası harcamayı fazla saymıyorum.

TKP Programını, TBKP Programını esas olarak açıklarken kendini hem esaslı olan nokta ile ve hem de davamızın hukuki çevresiyle sınırlayacağım. Aksi halde bir Marksist program, ancak Marksist teori temelinde açıklanabilir. Madem ki herhangi bir konudaki, örneğin bir futbol takımı üzerindeki düşüncelerimiz değil de, yargılamaya konu olan Marksist düşüncelerimiz ise Marksist teori üzerinde durmam konu dışına çıkma olarak görülmez. Ama ben yine de kendini sınırlayacağım.

TBKP ve TKP programları arasındaki temel ve esaslı fark demokrasi anlayışı ve kavrayışma ilişkindir. Bu konudaki farkı açıklamak da teorik temelleri olan kapsamlı bir konudur, burada da kendime sınır koyacağım.

Ülkemizde kuşku yoktur ki komünistler ötedenberi demokrasiye önem verdiler ve onun uğruna en önde mücadele ettiler, bugün de ediyorlar. Demokrasinin önemini bugün keşfetmiş değiliz. Ne var ki 12 Eylül bizim demokrasi sorununu yeni ve kapsamlı biçimde kavramamıza yardım etmiştir.

12 Eylül sonrasında dek, batıdaki liberal demokrasi anlayışı dışında henüz kapitalizm çerçevesinde bir başka demokrasi anlayışının olabileceğini görememiştik. Liberal demokrasi ise ancak batının kendi tarihsel koşulları içinde kapitalizmin gelişmesi sonucunda oluşmuştu. Osmanlı devleti bu tarihsel dönemi yaşamamıştı ve artık aynı biçimde yaşamayı da söz konusu değildi. Bu nedenle biz ancak sosyalizme geçiş yoluyla demokrasiye ilişkin toplumsal gereksinime yanıt verilebileceğini düşünüyorduk ve bir an önce sosyalizme nasıl geçilebileceğini düşünüyorduk. 12 Eylül askersel darbesi, ülkemizin, halkımızın sorunlarının çözümünü üzerinde daha derin ve kapsamlı düşünmemizi sağladı. Herkes gibi bizim de kafamızda oluşan üç soru şuydu: Ülkemizde her on yılda bir ortaya çıkıp, demokratikleşme sürecini kesintiye uğratan, halkımızı acılara boğan askersel müdahaleler neden oluyor ve nasıl önlenebilir? İkinci soru kendi demokratik hak ve özgürlüklerini korumakta acele düşen bir toplum nasıl sosyalizme gidebilir? Üçüncüsü sosyalizmde de demokrasi önemli değil miydi?

Sorgum sırasında heyetiniz önünde cumhuriyetin kuruluşundan bu yana demokrasimizin ne menem bir demokrasi olduğunu gösteren çok çarpıcı, elementer bir tablo sunmuştum. Bu tablo içinden bir göstergeyi çekip alıp yeniden altını çizmek istiyordum: 1920'den 1980 tarihine kadar 17 kez ülkemizde genel seçimler yapılmış, ancak bu seçimlerle iktidara gelen hükümetlerden yalnızca ikisi seçim sonuçlarına bağlı olarak hükümetten ayrılma şansını bulabilmiş, diğerleri ise askeri müdahalelerle iktidardan alışı edilmıştır.

Tek başına bu gösterge bile bize bir şey anlatıyor olmalıdır. Ülkemizde klasik parlamenter demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olan "genel oy", "temsil", "parlamento" işlememektedir. Kısaca parlamento var, seçimler de yapılıyor ama parlamenter demokrasi sağlıklı işlemiyor.

Peki nedeni nedir bunun? Bu durumdan demokrasiye en fazla gereksinimi olan işçi sınıfı, emekçiler, aydınlar, halkımız, sol politik güçler mi sorumludur? Elbette hayır. Demokrasi yalnız emekçi sınıflar için gerekli değildir, sermaye için de gereklidir. Kapitalizmin gelişebilmesi için sınırlı ama asgari ölçüde demokrasinin olması şarttır. Kapitalistlerin pazarda kendini özgürce satan kimsenin mülkiyetinde olmayan işgücüne gereksinimleri vardır. Teşebbüs özgürlüğünün sınırlanmamasına gereksinimleri vardır. Bu nedenle batıda liberal demokrasinin doğuşu burjuvazinin halkı yedeğine alarak ortaçağın merkezi otoritesine yani devlete karşı çıkması sonucu doğmuştur. "Bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler" sözünde ifadesini bulan liberal felsefe bu dönemin felsefesidir ve bu söz devlete karşı söylenmiştir. Ne var ki daha sonra burjuvazi devleti ele geçirmiştir ve liberal demokrasi, tekelci kapitalizmle birlikte ancak ders kitaplarında kalmıştır. Fakat buna rağmen demokrasi batıda, Alman ve İtalyan faşizmi dışında yerleşik bir özellik kazanmıştır. Bun-

da işçi sınıfının, komünistlerin güçlü mücadelelerinin ve Marksist düşüncenin çok önemli bir payı vardır.

Ülkemizde ise cumhuriyet, Osmanlı despotik devlet geleneği ve bu politik kültür üzerinde yükselmiş, ondan bütünüyle kopmamıştır. Yani "devlet" bir kurum, felsefe, kültür ve ideoloji olarak topluma bütünüyle egemen olmuş, kendi kontrolü dışında toplumun bağımsız gelişme alanlarına sahip olmasına izin vermemiştir, başka deyişle sivil toplum gelişmemiştir.

Bu söylediklerim şöyle de ifade edilebilir: Bizde demokrasi başaşağı durmakta, ayakları değil, elleri üzerinde yürümektedir.

Ülkemizde devletten istenen ve devletin verdiği hak ve özgürlüklere dayalı sisteme demokrasi diye geldik. Demokrasinin bu yanlış tanımıdır ki onun hep başaşağı durmasına neden olmuştur. Oysa demokrasi devlet müdahalesinden onun yönetsel ve ideolojik vesayetinden arınmış sivil toplumda yükselbilirdi. Eğer toplum devlet müdahalesine gerek duymadan kendi hak ve özgürlüklerini kullanabiliyor ise, devlet vesayetine gerek duymuyorsa o zaman demokrasi gelişebilirdi. Belki toplumumuz daha az haklara sahip olurdu ama bilirdik ki bu haklara dokunulamaz, devlet onu geri alamaz.

Toplumun devlet müdahalesine gereksinim duymadan kendi kendini yönetebilmesi onun demokratik temellerde organize olması ile mümkün olabilirdi. Ancak organize toplum demokrasiye sahip çıkabilir, onu koruyabilir ve geliştirebilirdi. Sendikalar, meslek örgütleri, demokratik kuruluşlar, yerel yönetim organları ve benzerleri ile örgütlenmiş organize olmuş bir toplum ancak demokrasiye sahip olabilir.

Toplumda demokratik organizasyonun, demokratik hareketlerin yükseldiği dönemler hep bunalım dönemleri olarak görüldü. Böylesi dönemler istikrarsızlık dönemleriydi ama bu her zaman bunalım demek değildi. İstikrarsızlık dönemleri gerçekte toplumda çok sesliliğin ortaya çıktığı dönemlerdir. Bir başka deyişle demokrasi sürecinin gelişme dönemleridir. Bu nedenle tek başına politik istikrarsızlıktan korkulmamalıdır. Zira bizde "otoriter", "baskıcı" ve "sessiz" dönemler istikrar dönemi sanılmıştır. Bu nedenle 12 Mart'ın, 12 Eylül'ün istikrar getirdiği söylenegelmiştir hep. Bu gerçek değildir, aldatmacadır. Demokrasiyi gerçekten isteyen bunda çıkarı olanlar bile politik istikrarsızlıklar baş gösterdi mi hemen "otorite" arayışlarına kapılırlar. Devlet, ordu müdahalesi beklerler. Özellikle böylesi dönemlerde Atatürkçülük akla gelir, Atatürk gibi bir otoritenin çıkıp işleri düzeltmesi istenir. Bu o kadar istenir hale gelir ki, sonuçta Atatürk'ün ruhunun kendi bedenine girdiğini sanan Atatürk'ler ortaya çıkar. Sopası ile herkesi hizaya getirmeye çalışır. Atatürk olmadığını ancak görevi bittiği zaman anlar.

Öyleyse ülkemizde demokrasinin kökleşmesi için öncelikle demokratik bir politik kültüre gereksinim vardır. Böyle bir kültürün gelişebilmesi için demokrasinin evrensel gelişiminin üç evresini akılda tutmak gerekiyor.

Tarihte demokrasinin gelişmesinde birinci evre ferdi devlete karşı kendisini korumaya çalıştığı "korunma hakları" evresidir. Bu evrede demokrasi pasif konumdadır. Düşünce, vicdan, kişi dokunulmazlığı, bilim, sanat özgürlüğü gibi hakların devletten talep edildiği dönemdir bu. Burada halk "negatif" statüdedir. Yani devlet gölge etmesin yeter. Liberal demokrasi denilen şey de budur. "Bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler." Bu biçimsel özgürlük, hukuksal demokrasi anlayışının bir aldatmaca olduğu üzerine fazla söz gerekmiyor. Ancak şu kadarını söyleyelim. Halka karşı ikiyüzlülük demek olan bu demokrasi anlayışına ilk köklü eleştiri Marx'tan önce J.J. Rousseau'dan gelmiştir. Rousseau tam da bu sözlerle bu demokrasinin mülkiyet hakkını korumaya dayalı bir ikiyüzlülük olduğunu söylemiştir. Yine Rousseau "genel oy" hakkını göstermelik parlamento-

ları eleştirmiş. İngiliz halkı ancak oyunu sandığa atarken özgürdür, aldığı anda özgürlüğü biter demmiştir. Bu kandırmaca olan liberal demokrasiye en köklü eleştiriyi ise Marksistler yöneltmişlerdir. Marksizm hukuki eşitliğin ve temsili demokrasinin yetmezliğini göstererek demokrasiye iki yeni düşünce katmıştır. Ekonomik eşitlik ve doğrudan yönetim.

Bu üçüncü evre altında demokrasi batı Avrupa'da uzun ve sancılı mücadelelerle dolu bir residir. Burada toplum devletin yalnızca gölge etmemesini istemekle kalmıyor, ondan pozitif taleplerde bulunuyor. Bu nedenle bu evre "pozitif haklar" evresidir. Fakat bu evrede de hâlâ fert devletten talep etmektedir. İşçi sınıfı, emekçiler tüm çalışan hak hak ve özgürlükleri için sert mücadeleler veriyordu. Ama mücadeleler ne denli sert olursa olsun devlet karşısında halk hâlâ pasif konumdaydı, isteyen konumdaydı. Demokrasi anlayışına egemen olan kitlelerin istemesi devletin de vermesiydi. Yani temelde liberal demokrasinin "fırsat eşitliği" düşüncesi aşılabilmiş değildi. Bu ikinci evrede sendikal haklar, grev, toplu sözleşme, sağlık, eğitim, öğrenim, tabii hâkim, yargı bağımsızlığı gibi haklar gelişti ve sosyal devlet anlayışı ortaya çıktı.

Evet, bu gelişme sonunda ekonomik ve sosyal haklarda önemli bir gelişme kaydedildi. Ne var ki çok geçmeden, kapitalizmin içine girdiği bunalımda devlet sosyal hakları budamada, kazanılmış hakları geri almada tereddüt göstermedi. Diğer yandan halkların demokrasi bilinci, kültürü daha da gelişmişti. Sosyal devlet anlayışı bu gelişmeyi kucaklayamıyordu. Böylece batı Avrupa'da demokrasinin gelişme süreci üçüncü evresine girdi. Burada bizi esas olarak bu yeni evre ilgilendiriyor.

Bu üçüncü evre "katılımcı demokrasi" evresidir. Bu evrede halk devlet karşısında artık isteyen konumdan, yani pasif konumdan çıkmakta, aktif konuma geçmektedir. Demokrasinin gelişme sürecinin bu evresinde aslında birinci evrede şekillenmiş haklar, bir hak değil özgürlük olarak öne çıkıyor. Bunlar politik faaliyet, politik katılım özgürlükleridir. Yani kitleler çok çeşitli yollarla yani parlamento ve parlamento dışı, politik yönetime katılarak kendi geleceklerini, devlete egemen güçlerin eline bırakmadan kendileri tayin etmek istiyorlar. Dün, baskı unsuru olarak sayılan sendikalar, basın, çeşitli toplumsal kuruluşlar yalnızca bir baskı unsuru değil, bizzat yönetim unsuru olarak politik kararlara katılmak istiyorlar. Partiler sendikalar gibi geleneksel kurum ve kuruluşların yanı sıra günümüzde yeni politik odaklar da ortaya çıkıyor. Örneğin barış, çevre hareketleri, kadın hareketi gibi. Önemli olan bunlar parlamentolara, yerel yönetim organlarına katılıyorlar.

Bu gelişmeler sonucunda günümüzde gerek kapitalist batı Avrupa'da, gerekse sosyalist ülkelerde geleneksel devlet bunalımına girilmiş bulunuyor.

Batı Avrupa demokrasisinde yeni arayışlar ve yeni gelişme süreçleri başlamıştı. Bu gelişmeyi ve devlet bunalımını iki noktada yakalayabiliriz. Birincisi, yükselen onbinlerin katıldığı barış hareketi Batı Avrupa hükümetlerinin silahlanma yönünde ve genel olarak militarist politikalarına büyük darbe vurdu. Yiğitler hükümetleri bu geleneksel politikayı uygulayamaz duruma getirdiler. Fakat diğer yandan olumsuz bir faktör olarak ikinci bir olgu ortaya çıktı. Bu, aynı zamanda depolitizasyon süreçlerinin devlet eliyle hızlandırılmastıydı. Bu çelişkili durum katılımcı demokrasiye doğru gelişme sonucunu ifade eden derinlerdeki bir bunalımın işaretiydi.

Tanınmış hukukçu ve siyaset bilimcisi Duquif Batı Avrupa demokrasisi üzerine şöyle diyor: "Gözleminizin önünde can çekişen, demokrasinin XIX. yüzyılda aldığı özel biçimdir, gerçek sorun XIX. yüzyıl demokrasisinin yıkıntıları üzerine XX. yüzyıl demokrasisini kurmaktır."

İşte değindiğim bunalım 19. yüzyıl demokrasisinin kendini yenileme sancısı idi ve 20. yüzyıl demokrasisi 21. yüzyıla girerken henüz kurulamayıp sancılıydı. Avrupa Topluluğunun genişlemesi olayı yalnız ekonomik bir olay değil, belki onun kadar önemli yani demokrasinin yeni biçimler alması yönündeki dinamik tir.

Batı Avrupa demokrasilerindeki bu gelişme sancısının üstünü günümüzde yeni bir olgu örttü. Bu, sosyalist ülkelerde başgösteren bunalım'dı. Bu bunalım da temelde aynen batıda sancıları yaşa-

nan demokrasi bunalımıdır.

Burada bu konu üzerinde, böylesine kapsamlı sorunu açma iddiası ile durmuyorum. Amacım TKP ve TBKP programları arasında temel ve esası farkın demokrasi sorunu, demokrasiye bakış ve tavrayı korumu olduğunu ve bu sorunun esasta tüm dünyayı, insanlığın bugün aktüel bir sorunu olduğunu gösterebilmektir. Bir başka deyişle, dünyamız insanlık, yepyeni bir aydınlanma, özgürleşme çağına giriyor.

Sosyalist ülkelerdeki bu gelişmeler bugün tüm dünyanın başka ilgi odağına dönüşmüştür. Bu gelişmeler dünyada şok ve heyecan dalgası yaratmıştır. Sosyalist ülkelerdeki bunalım üzerine bu ilk şokun etkisi altında heyecanlı ve aceleci yorumlar yapıyor, sosyalizmin iflas ettiğine dair aceleci yağmalarla bulunuluyor. Bunları doğal karşılamak gerekir.

Ne var ki şok dalgası yavaş yavaş geri çekiliyor ve duruma daha gerçekçi bakanlar artmaya başlıyor.

Evet, günümüzde sosyalizmin bir bunalım yaşadığı doğrudur. Bu bunalım aynen batıda olduğu gibi geleneksel devletin ve geleneksel devlet politikalarının bunalımıdır. Kanımca biri tarihsel diğeri bir yandığın doğrudan iki temel neden bu bunalımın temelinde yatan eski nedendir. 1917'nin dünya koşulları kapitalizmden sosyalizme barışçı yoldan geçişe imkân vermemiştir. Kapitalizm emperyalist aşamaya girmişti ve emperyalizm dünyayı yeniden paylaşma amacıyla açgözlü biçimde yayılmaya ve nüfuzlanmaya çalışıyordu. Sosyalizm gelişmiş kapitalist bir ülkede değil, gerikalın bir ülkede ilk olarak tarihin gündemine girmişti. Kısacası bir yandan iç diğeri yandan dış gericiliğin oluşturduğu cepheye savaşmak zorundaydı. Bu durum, daha sonra Stalin'in antidemokratik yönetimi sosyalist demokrasinin gelişmesine imkân vermedi. Sosyalist demokrasinin gelişemeyişi sonucu devlet bürokratik aşırı güçlenmeye uğradı. Bu durum ekonominin de gelişmesini önledi. Bunalımın ikinci nedeni burada asıl bizi ilgilendirendir.

Temsili demokrasi biçimlerine önem verilmedi, doğrudan demokrasi biçimleri temsili demokrasi biçimleri almadan işleyebileceği sanıldı. Temsili demokrasi yani genel oy, parlamento, çoğulculuğun gelişemeyişi, doğrudan demokrasinin uygulanmasına olanak vermedi.

Bu yanlış uzun süre diğer ülkelerdeki Marksistleri de, bizleri de etkiledi. Parlamenter demokrasiyi büjuva demokrasisi olarak toptan red yoluna gittik. En iyimser durumda bile parlamenter demokrasiyi bir araç olarak gördük. Bu demokrasiyi eleştirirken elbette haklıydık, bugün de haklıyız. Ama bu onu toptan reddi gerektirmezdi.

Oysa Marx, halk olarak kapitalizmde parlamentarizmi ve genel oyu kendinden önce Rousseau'nun yaptığı gibi, ancak farklı olarak bilimsel temellerde eleştirirken, ekonomik açıdan egemen sınıfın siyasi egemenlik aracı olarak parlamenterizmi eleştirirken hiçbir zaman parlamentoların ve genel oyun önemini reddetmemişti. Marx, sivil toplum ile politik devlet yabancılaşmasını, aynı şekilde birey ve yurttaş ayrılığının katilmer bir demokrasi ile aşılacağını söylüyordu. Kısıtlı parlamentarizmin ve profesyonel bürokrasinin yerine, emredici vekâlete dayanan, her an görevden alınabilen, genel oy ile seçilmiş temsilcilerden oluşan meclisler yoluyla halkın meşru otoritesini koyuyordu.

Kısaca günümüzde gelişen katilmer demokrasi anlayışı, Marksist demokrasi anlayışının da özünü oluşturmuyor.

Kısaca günümüzde biraz şematize ederek söyleseniz, sosyalist ülkelerde temsili demokrasi biçimleri ve çoğulculuk arayışları kendini duyarken, batı demokrasilerinde ise Marksist demokra-

si anlayışının özü olan katılımcı-doğrudan demokrasi arayışları belâğün ve egemendir. Sosyalist ülkelerde duvarlar, sınırlar aşıyor. Bu aşılma ile birlikte Batı Avrupa'da da yepyeni demokratikleşme süreçlerinin başlayacağını şimdiden işaretlerini görmekteyiz. Artık halkları "komünizm umacı", "Sov yet yayılmaeği" sloganları ile şaşırılmak mümkün değildir. Sosyalist ülkelerde duvarların aşılması ile özellikle sosyal içerikli değerler de batıya taşınacaktır. Batı burjuva demokrasisinin hâlâ temellerinde yer alan liberal demokrasi anlayışının "fırsat eşitliği" fikri, sosyalist ülkelerden gelen "koşulların eşitliği" fikriyle çatışacaktır.

Nitekim, Amerikan Time dergisi 6 Kasım 1989 tarihli nüshasında "Gorbaçov, Doğu Avrupa üzerindeki elini gevşeterek farklı bir dünya arayışı içinde olduğunu kesinlikle kanıtladı. Buna batının yanıtı ne olmalı?" diye soruyor. **EEEEEE**

SU-ADIMI 90 4 1353608TEL No.90-4-1353608

ile daha da yaygınlaştı.

16.11.1989 tarihli Hürriyet gazetesi, "Batıda buzun yok" başlığı altında, sosyalist ülkelerdeki gelişmelerden söz ederek "Fransa gibi ekonomik ve siyasi özgürlükler bakımından 'tuzu kuru' bir ülkede bile halkın derinden derine büyük bir huzursuzluk yaşadığı dikkatlerden kaçmıyor" diyerek halkın giderek artan sosyal taleplerine dikkat çekiyor ve Fransa'nın önde gelen dergisi L'Express'in son sayısında "Fransızlar ne istiyor?" başlığı ile yapılan bir kamuoyu yoklamasına yer veriyor. Buna göre halkın % 55'i Fransız toplumunun artık "tikandığı" görüşünde, daha önemlisi halkın % 94'ünün ülkeyi yönetenler üzerinde "çok az" etkili olabilmekten şikâyetçidir.

Karşılıklı bağımlılığın arttığı küçülen dünyamızda insanlık yepyeni özgürlükçü demokratik bir gelişmenin eşliğindedir. İki program arasındaki esaslî fark bu gelişme eğiliminin yakalanmış olmasında yatıyor.

Hızla değişen dünyamızda, heyetiniz önünde düşünce özgürlüğümü savunmak zorunda kalışımı tarihin özgürleşme yönünde hızlı akışı ile büyük çelişki oluşturduğu apaçıktır. Bu devasa çelişki bu ülkenin bir yurttaşı olarak bana üzüntü veriyor. Diğer yandan bu çelişki ülkemizde demokrasinin konumuyla bir çelişki oluşturmuyor. Çelişen çağdaş demokrasi ve insan hakları yönündeki gelişmeyle ülkemizdeki politik rejimdir.

Devletin en yetkili ağızları tarafından ortaya konulan gerçek, yani ülkemizde düşünce özgürlüğünün olmadığı gerçeği yukarıda sıralamış olduğum, demokrasinin evrensel gelişme aşamalarının hâlâ birinci evresinin sorunlarını çözmek durumunda olduğumuzun yadsınmaz ifadesidir. Yani, "korunma hakları" evresindeyiz. 27 Mayıs ile "ekonomik-sosyal haklar ve sosyal devlet" evresine geçilmişti. Ne var ki 12 Mart, 12 Eylül ile bu süreç kesildi ve başa dönüldü. Şimdi klasik demokrasinin en temel hakları için mücadele etmek zorundayız.

Bu duruma geliş, toplumumuzun demokrasiyi özlü kavrayamayışının, yaram demokrasinin sonucudur. Zira 61 Anayasası bile temel özgürlüklere sınırlar getirmişti. Daha önemlisi, kendi getirdiği demokratik sistemin korunabilmesi için gerekli, zorunlu olan demokrasi güçlerinin politik yaşama katılımının önüne engeller koymuştu.

Böylece, iki program arasında esaslî olan son bir noktaya gelmiş oluyorum. Buraya kadar demokrasi anlayışımızdaki değişmeye değindim, şimdi katılımcı demokrasi anlayışına bağlı demokratik hakları kazanmada yeni bir politik kültüre dayalı mücadele anlayışımızdaki değişmeye kısaca değinmeliyim.

Bugün gerek iktidar gerekse muhalefet, özellikle sosyal-demokrat muhalefet "katılımcı, çoculen" demokrasi sözlerini bol bol kullanıyorlar. Ne var ki tutumları, izledikleri politikalar katılımcı demokrasi kavramını doğru anlamadıklarını gösteriyor.

İktidar, klasik demokrasinin en temel ilkesi düşünce özgürlüğünün olmadığını ilan ediyor ama bu özgürlüğün tanınmasına bir zaman biçiyor. Belli bir zaman sonra "vereceğim" diyor. Sosyal demokrat muhalefet ise "biz iktidara gelince vereceğiz" diyor. Yani hep "vermekten" söz ediyorlar. Yine devlet verecek. Oysa katılımcı demokrasi herkesin kendi hak ve özgürlüklerini kulla-

nabilmesi, herel fişinde de koparıp "atabilmesi" için koşulları hazırlamak demektir.

İkinci yanlı, gerek iktidarın gerekse muhalefetin bir ülkede "düşünce özgürlüğü yoktur" demesi ve bunun devletçe kabul edilmişin ne anlama geldiğini kavramamış gözüküyor. Sandıyor ki, düşünce özgürlüğü yok denilince toplumda yalnızca bir kesimin, ufak bir azınlığın düşünceleri söz konusudur. Hayır, böyle değildir, kesinlikle değildir. Devletin en üst yetkililerince yapılan düşünce özgürlüğünün olmadığı açıklaması gerçekte yepyeni bir durum yaratmış bulunuyor. Bu açıklama, öteden beri ifade ettiğimiz "politik rejim bunalımının", "anayasa bunalımının" bir ifadesidir. Klasik demokrasinin en temel kuralları ülkemizde geçerli değilse hukukun üstünlüğü, hukuka bağlı devlet ilkesi de işlemiyor demektir. Düşünce özgürlüğünün olmadığı yerde, yargı bağımsızlığından, yargıda vicdani karar özgürlüğünden söz edilebilir mi? Demek oluyor ki halihazırda geçerli olan rejim demokratik bir anayasa temelinde dayanmıyor. Bu aynı zamanda, bu anti-demokratik anayasaya dayalı politik kurumların hukuki meşruiyetleri tartışmalı demektir. Öyleysebugün Türkiye'nin bir numaralı sorunu derhal demokratik yeni bir anayasa hazırlamanın koşullarını yaratmak ve yeni bir demokratik rejimi inşa etmektir. Bu yapılmaksızın seçimler ülkenin hiçbir temel sorununu çözmeyecektir.

Sorunun bu derinliğini gözardı eden iktidar ve muhalefet, demokrasi sorununu basit bir yasa değişikliği sorunu olarak görüyor. Bu nedenle de 141 ve 142. maddelerin kaldırılması konusuna ken politik manevralar içinde çözüm aranıyor, ya da bu politik manevralara alet ediliyor.

Elbette 141-142, 163. maddeler kalkmadan düşünce özgürlüğü ve çoğulcu-katılımcı demokrasinin önündeki en büyük engel duruyor olmaktadır. Bu maddelerin kalkması bize göre de bir anayasa sorunu değildir. Kaldı ki daha şimdiden bu maddeler işlemez hale gelmiştir.

Fakat mesele şudur: Bu maddeler kalktığında veya daha kalkmadan, aynı İtalya'da olduğu gibi işlemez hale geldiği için komünist partisi kurulduğunda demokratik politik rejimi inşa sorunu, demokratik anayasa yönünde önemli bir adım atılmış, ama sorun çözümlenmiş olmayacaktır. Bu nedenle şimdiden politik partiler ve demokrasi güçleri arasında komünist partinin kurulması, 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılması, Ertel halkının varlığını ve özgürlüklerinin tanınması temelinde bir ulusal mutabakat şarttır.

İşte temel sorun buradadır, böyle bir mutabakat tüm tarafların, demokratik bir rejimin tüm güçleri, tüm bileşenlerinin bugünden politik katılımın zorunlu olduğu görüşüne varmalıdır. Yeni anayasa bu fiili özgürlük ortamında gerçekleştirilmelidir. Bu görev her bütün politik partilerin, bütün demokrasi güçlerinin kendilerine düşmektedir. Büyük bir demokratik inisiyatif yaratılmalıdır.

İşte her iki program arasındaki demokrasi mücadelesi anlayışı farkı bu noktada açıkça görülebilir. Yalnız rejimi eleştirmekle yetinmemek, alternatif programlarla yapıcı ve politik gelişmelere aktif katılımı esas alan bir mücadele.

TBKP'nin yasallığı, yasal bir komünist partisini elbirligi ile kurma amacıyla, iki yıl önce başlattığımız ülkeye açık komünist kimliğimizle dönüş eylemimiz böyle bir demokrasi ve demokratik mücadele anlayışının ürünüdür.

Başka deyişle, demokrasinin evrensel gelişmesinin birinci evresinin görevi olan düşünce, vicdan, örgütlenme özgürlüğünü kazanmayı üçüncü evrenin yani katılımcı demokrasi evresinin anlayışı ve araçları ile sürdürüyoruz. Bu nedenle devletin tanıdığı yasal çerçeve içinde kalarak, komünist partisi ile değil de başka araçlarla, komünist kimliğimizi gizleyerek, sıradan adım adım genişletme anlayışını reddettik ve ediyoruz. Kaldı ki karşımızdaki sorun demokrasiyi genişletmek değil,

radikal biçimde demokrasiyi yeniden inşa etmektir.

Bu iki yılın bilançosu olumludur. Bu iki yıl içinde komünist partisi hukuksal ve toplumsal meşruiyeti kazanmıştır. Demokrasi ve insan haklarının ülkemizin politik gündeminden inmemesinde bize düşen rol eksikleri olsa da yerine getirilmiştir. Bu nedenle tutukluluk içinde geçen bu iki yılın tüm sıkıntılarına karşın gönlümüz rahattır.

Elbette bu sonuç yalnız TBKP'nin mücadelesinin eseri değildir. Demokrasi için mücadele eden tüm güçlerle birlikte ortak eserimizdir. Özellikle hukuk adamlarının demokratik bir Türkiye için, insan hakları için özveriyle çabaları bize umut veriyor. Davamız da iki yıl gibi uzun bir süreyi kapsamasına karşın avukat arkadaşlarımızın eksilmeyen ilgi ve destekleri, bu dava nedeniyle hukuksal katkıları övölmeye değerdir. Uluslararası ve yerli demokratik kamuoyunun dayanışması, basınının ilgisel demokrasi mücadelemize büyük destek olmuştur.

Son zamanlarda, ülkenin demokratik geleceğine kendi katkılarını yapmaya çaba harcayan yarığların arttığını görmek umut vericidir.

Saygılarımla,

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI